

cara el nom del 'nunci' vilatà (BDLC x, 178), o de l'agutzil municipal', com ho tinc anotat de molts pobles (Pollença, 1964; amb les normals accidents de fonètica sintàctica *at sàj kə* --- Campanet, 1963).

En una comèdia de PdAPenya, té un paper «En Gaspar, saig de la vila» (*IdOr* I, 2); en una de Bart. Ferrà endevinem l'existència d'usos figurats, desconsiderats (o insultants, potser alludint al matís de 'botxí'): «TOMASSA --- Que es femeters són els amos / de ses seves possessions / FAUSTO (*a part*) --- I he de sofrir galotxades?... / MARXANDO (*senyalant Dª Marcelina*) --- Ella té per S'Arracó (*sent beja*), / un tio saig... MARCELINA (*aviat*) --- Embustero! / TONINA: --- I això que és cap desonor? / TOM.: --- Quin senyoriu, FA (*aviat i encès*) --- Dins ca meva / ningú em fa es comptes!» (*Com*, *IdOr* XIII, 145). Altrament igual a Eiv., on recullo la dita popular «me'n fot *dəz bállə* i d'əs sàč» (StCarles de Peralta, 1963).

La llengua literària enloc no l'ha abandonat del tot, almenys en els usos pejoratiu, i cedint en part al castellanisme bíblic. En un coent epigrama de Coromines (a un que l'havia trait i després el va calumniar) «EL CASAMENT D'... AMYGDALUS Perquè t'has esposat amb una dona lletja i rica, n'hi ha que et bescanten i et tenen per un vil saig Veus? Doncs jo admiro la teva dura virilitat. Has desflorat una guardiola» (*O C*, 1339b) «NO PASSAREU! Per més que feu, / no passareu! / I, si passeu, / decidirà més tard la història, / entre el saió que clava en creu / i el Just que hi mor, de qui és la glòria!», Apelles Mestres (1916, 1937).

Entre les llengües romàniques i modernes només el cat. ha servat, en forma inalterada, aquest vell terme del Dret que emergí de les Selves europees, sense més canvi que els normals fonètics; en forma més desviada, el cast *sayón* i port *saião*, adaptats aquests a la del sinònim romà *PRÆCO*, -ONIS, d'on *SAGIO*, -ONIS, transmès en el llatí de la *Lex Romana Wisigothorum*, i, ja un poc desgastat, en Isidor de Sevilla («*saiō*, ab exigendo dictus», *Etym* x, 263). S'ha dit que hi hagué també un oc ant *saig* però en realitat no són més que testimonis indirectes i arcaics del mot català. No n'hi ha més que tres testimonis, en part insegurs i que en realitat només són prova de l'ús del mot a Catalunya.

El segur i de sentit clar, és del nostre trobador Cerverí de Girona: es pot datar de c 1280; ell l'usa cinc vegades en el seu *Vers del saig e del juglar* (45/83, vv. 1, 6 etc.) Levy, *PSW* VII, 415, cita de més a més, quatre vegades *sag* en Bernat de Rovenac (S. XIII) i *saitz* (cas recte en -s) en Guiraut Riquier (2.ª meitat S. XIII); en tots dos el sentit queda obscur i discutible: caldria disposar de context més complet i més estudiant; veg mentrestant el comentari de Levent a tots dos, sobretot el de Rovenac, en *Mod Lang Q* VII, 1946, 411-15, on quasi tot és just, almenys aproximadament.

Diu Riquier. «E quascús fóra *saitz* / de Dieu, per bos assaitz / a luy deutes pagatz, / d'on elh fóra pagatz». És clar que el trobador necessita de totes passades una rima quasi-identica (com en els dos *pagatz*), i llavors li convé *for-a-saitz* / bos *a-saitz*; doncs, per a un

cas així un mot no usual en ll. d'oc, però que sentia als catalans immediats, li ve com anell al dit. car recordem que Riquier era de Narbona (a la ratlla de l'estany de Salses), i el sentit pot ser 'tothom està disposat a ser un agent de Déu, per a bones empreses: se li perdonarien les culpes [«com nosaltres perdonam als nostres deutors»], i ell en quedaria satisfet.

Pel que fa a Rovenac, tothom reconeix que Rayn. (v, 131) traduïda en forma inadmissible. el suggeriment que hi fa el filòleg publicador és massa fantasiós, i el mateix Levy declara no entendre-ho; el que és ben possible és que 'jugui amb el mot, amb la reveladora al·lusió als catalans: «ab un mal saig qu'als Català a faç», «e si d'est saig no s clamon Català / ---»; de nou, molt necessari per a la combinació rímica (rima interna, amb *faç* *FACTUM*), i potser alludint a algú a qui tracta de *saig* en forma ofensiva però evasiva i emmascarant-ho com «faire un mal saig» = un mal assaig, un atemptat pervers. En tot cas hi ha ús *ad hominem* d'un mot català, que havia de ser-li ben conegut, car el poble de Rovenac és a l'Aude, en el cantó de Quilhà, o sigui a pocs km. del límit del nostre Capcir.

En castellà *sayón* ja apareix des de 964 i se n'assenyalen molts exs. primitius (13 en els Ss. x-xii); un cast. *saje* es troba també, i en el sentit de 'botxí', 'home cruel', en el S. xvii, però és manllevat del català (veg. *DECH* v, 128b24-29). A Portugal es troba ja en sis docs. dels anys 999 a 1179, escrit llavors *saion* (avui *saião*); i en el *Glossari Llatí-aràbic* de Portugal (segle xi, ed Seybold, p. 451) apareix «*saiō*: poenator, tortor» (p. 451) o sigui ja com a 'botxí'. Des de Díez es va veure l'origen germànic, ja suggerit per la presència del mot en el *Forum Judicum*, i encara que hi hagué incrèduls i es topava amb dificultats morfològiques, jo vaig acabar d'establir-ho en el *DCEC* (SA-YÓN, *DECH* v, 182-184), donant-ne la solució.

Es troba en la forma *sajus*, en l'informador més antic, l'italià Cassiodor, historiador dels ostrogots, princ. S. vi (*Variae* VII, 42; VIII, 24). Es tracta, per tant, d'un més antic **SAGIUS*, en el qual és fàcil de reconèixer la real forma gòtica, que hagué de ser **SAGJIS*; en aquesta llengua no sols abunden antics mots radicals com *mθijs* 'parent', *harjns* 'exèrcit', sinó també derivats verbals de la mena de *anda-stabjns* 'adversari' (de *standan* 'estar') o *ragineis* (< *raginjns*) 'conseller' (de *ragmōn*); de la mateixa manera que *silba-wiljns* 'voluntari' ve de *wiljan* 'voler', es va derivar **SAGJIS* del verb **sagjan* 'dir solemnement, intimar'.

El mot cast.-port. *sayón* ve d'un *SAGIO*, -ONIS, que ja no és estrictament gòtic sinó la forma d'aquest, adaptada a la del mot ll. *PRÆCO*, -ONIS, 'nunci', que s'havia mantingut vivaç en aquelles terres (el *pregón*, port. *pregão*, significa encara 'nunci' en el cast. medieval, i el sentit de 'crida' és una innovació tardana) Innovació que també es va estendre al baix llatí, on s'adaptava bé al ll. *praeco*, -ONIS (mentre que *pregó* no és genuí en la nostra llengua), com ja hem vist, usual fins en el ll. de Cat.; però molt rarament arribà a usar-se en la nostra llengua: un cas isolat de *sayons* en el ms. principal de les *VidesR* (traduïdes per monjos més